

Юлія Краєва,
бакалавриня кафедри зв'язків з громадськістю,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
ukrayeva@gmail.com

Наталія Ніколаєнко,
наукова керівниця,
докторка політичних наук, професорка кафедри політології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

ЛОБІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДІЯЛЬНОСТІ ГРУП ТИСКУ

У будь-якому демократичному суспільстві існує безліч сил, які впливають на процес прийняття рішень. Окрім офіційних політичних партій і державних органів, важливу роль відіграють групи інтересів, або групи тиску. За версією американського політолога Д. Вілсона, групи тиску — це організації, що бажають впливати на уряд, але не можуть контролювати його безпосередньо. Вони є певним мостом між суспільством і владою. Також ці об'єднання людей забезпечують передачу суспільних потреб до державних інститутів.

В українській політичній науці групи інтересів розглядають як об'єднання людей, які, виходячи зі спільних потреб, намагаються вплинути на інші соціальні групи або на суспільство загалом. Їхня діяльність часто має мирний характер — через звернення, петиції, громадські ініціативи, аналітичні центри чи експертні комісії. Такі групи допомагають владі чути голос народу, особливо тоді, коли політичні партії не можуть повною мірою відобразити різноманітність інтересів у суспільстві.

Одним із найважливіших інструментів діяльності груп тиску є лобізм. Це система впливу на законодавчі та виконав-

чі органи державної влади. Уперше офіційно цей термін з'явився у США в XIX столітті, коли представники бізнесу почали активно переконувати конгресменів ухвалювати вигідні закони. З часом лобізм став невід'ємною частиною політичної культури демократичних країн, адже дозволяє організаціям і громадянам відкрито представляти свої інтереси у процесі державного управління. У сучасних демократичних державах лобізм є важливим елементом політичного процесу, який забезпечує комунікацію між суспільством, бізнесом та владою.

Водночас у пострадянських державах, зокрема в Україні, лобізм досі сприймається неоднозначно. З одного боку, це необхідний елемент демократії, проте, з іншого, це ризик для корупційного впливу бізнесу на політику. Така подвійність ставлення зумовлена історичним минулим, низьким рівнем довіри до влади та відсутністю чітких законодавчих механізмів регулювання діяльності лобістів. У суспільній свідомості лобізм часто ототожнюється з кулуарними домовленостями, підкупом посадовців і використанням адміністративних ресурсів для досягнення власних цілей. Водночас у розвинених демократіях лобізм розглядають як легітимний спосіб представлення інтересів різних соціальних груп перед державою. Для України важливо трансформувати сприйняття цього явища, щоб від тіньового механізму впливу він перейшов до прозорої форми громадської участі у прийнятті політичних рішень. В Україні лобізм існує приховано, власне сама лобістська діяльність не врегульована законодавчо, що створює умови для непрозорого впливу інтересів олігархічних груп на державні рішення. Саме через механізм «тіньового лобізму» бізнес-групи, олігархічні клани, галузеві асоціації реалізують свої цілі у політичній, економічній та соціальній сферах.

Функції груп тиску різноманітні. Вони передають настрої населення до органів влади, беруть участь у формуванні політики, залучають експертів, допомагають реалізовувати

державні програми та мобілізують громадян на підтримку важливих рішень. Наприклад, екологічні організації в багатьох країнах успішно домоглися ухвалення законів про охорону довкілля, а профспілкові рухи — запровадження трудових гарантій і соціального захисту працівників. В Україні подібну роль відіграють, наприклад, антикорупційні громадські об'єднання, які впливають на прозорість влади та реформування судової системи.

Для реалізації своїх цілей як групи тиску, так і сама влада використовують ресурси впливу. Класично виділяють три типи таких ресурсів: утилітарні, примусові та нормативні. Першим типом є утилітарні ресурси, які охоплюють матеріальні блага, гроші, пільги та можливості кар'єрного зростання. Тобто все те, що може спонукати людину до певних дій через бажання вигоди. Наступними є примусові ресурси. Вони ґрунтуються на використанні санкцій, покарань або обмежень, які спонукають до страху перед негативними наслідками. Останніми є нормативні ресурси. Цей тип пов'язаний з цінностями, мораллю та традиціями, що формують внутрішні переконання людей та певні стереотипи. Проте також вони мотивують їх дотримуватися певних соціальних норм без зовнішнього примусу.

Отже, групи тиску та лобізм є невід'ємною складовою політичного процесу, що забезпечує зв'язок між суспільством і владою. Вони допомагають демократичним інститутам краще відображати реальні потреби громадян. Там, де панують прозорість і цінності громадянського суспільства, лобізм перетворюється з інструменту тиску на засіб співпраці.

Список використаних джерел

Верхоглядова, Н. І., & Письменна, О. Б. (2015). Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням. *Інвестиції: практика та досвід*, 16, 22–31. http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2015/7.pdf.

Групи тиску: форма соціального лобізму. (n.d.). *Stud.com.ua*. https://stud.com.ua/12402/menedzhment/grupi_tisku_forma_sotsialnogo_lobizmu.

Лабораторія законодавчих ініціатив. (2023, жовтень 17). Лобізм у законі чи закон про лобізм: українські реалії. <https://parlament.org.ua/analytics/lobizm-u-zakoni-chy-zakon-pro-lobizm-ukrayinski-realiyi/>.

Чувардинський, О. (2007). Групи інтересів у громадянському суспільстві. *Політичний менеджмент*, 3, 78–87. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/7330d8bb-3c14-437b-84a4-918534e61552/content>.